

Nr 326.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall; given Stockholms slott den 30 juni 1947.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall.

GUSTAF.

Eije Mossberg.

Förslag

till

Lag

om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Där till följd av rådande eller befarad brist på polispersonal fara föreligger, att den polisverksamhet, som det åligger visst polisdistrikt att ombesörja, icke skall kunna behörigen upprätthållas, må Konungen på framställning av länsstyrelsen förordna, att vad i denna lag sägs skall äga tillämpning med avseende å polisdistriktet.

2 §.

Meddelas förordnande som i 1 § sägs, skola de skyldigheter som åvila polisdistriktet i fråga om hållande av polispersonal övertagas av statsverket.

3 §.

Polisman, som är anställd i polisdistrikt beträffande vilket förordnande enligt 1 § meddelats, åligger att för statsverkets räkning såsom tjänsteplikt uppehålla befattning som polisman i distriktet.

Tjänsteplikt som nu sagts må åläggas jämväl den som inom tre månader före det förordnande enligt 1 § meddelades lämnat eller efter förordnandets meddelande lämnar befattning som polisman i distriktet.

Åläggande att fullgöra tjänsteplikt enligt andra stycket meddelas av länsstyrelsen.

4 §.

Den som fullgör tjänsteplikt enligt 3 § skall av polisdistriktet avlönas i enlighet med vad Konungen därom förordnar. Är den tjänstepliktige anställd i polisdistriktet, äge han i övrigt av polisdistriktet tillgodonjuta samma förmåner, som om han fullgjort tjänstgöringen i polisdistriktets tjänst.

I övrigt har polisdistriktet att enligt vad därom är stadgat svara för kostnaderna för distriktets polisväsende och ombesörja för detsamma erforderliga anordningar.

Angående bidrag av statsmedel för vad polisdistrikt enligt denna paragraf utgivit skall vad eljest är föreskrivet om sådant bidrag till kostnader för distriktets polisväsende äga motsvarande tillämpning.

5 §.

Den som underlåter att fullgöra tjänsteplikt, som åligger honom enligt denna lag eller med stöd därav meddelat beslut, dömes till fängelse i högst sex månader eller, om omständigheterna äro mildrande, till dagsböter.

Brott som nu sagts må ej åtalas med mindre länsstyrelsen därom förordnat. Böter tillfalla kronan.

6 §.

I den mån ej annat följer av vad ovan är stadgat skall om polisverksamhet, som upprätthålles med stöd av denna lag, gälla vad i lag eller författning är föreskrivet om polisväsendet i riket.

Närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft omedelbart och gäller till och med den 30 juni 1948. Till straff enligt 5 § må dömas även efter det lagen upphört att gälla.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 juni
1947.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet Mossberg fråga angående *lagstiftning om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall* samt anför därvid följande.

Sedan någon tid ha förhandlingar förts mellan svenska stadsförbundet, å ena, samt svenska polisförbundet, å andra sidan, angående införandet av normerade bestämmelser för avlöning av polispersonalen i städer och köpingar, anslutna till stadsförbundet. Förhandlingarna, som senast letts av landshövding A. Lidén såsom av Kungl. Maj:t förordnad opartisk ordförande, ha icke lett till någon uppgörelse och äro för närvarande avbrutna. Fortsatta förhandlingar torde dock komma att upptagas. Skulle icke heller därvid något resultat nås, föreligger risk för att polisförbundet med stöd av fullmakter från ett mycket stort antal polismän i de polisdistrikt, som beröras av förhandlingarna, kommer att i form av uppsägning med en månads uppsägningstid begära dessa befattningshavares entledigande från av dem innehavda befattningar.

Inför utsikterna till en dylik utveckling av den rådande tvisten kunna statsmakterna icke stå överksamma. Det måste befaras att, om ett stort antal av landets polismän lämnar polistjänsten, den allmänna ordningen och säkerheten mycket snabbt skulle kunna rubbas. Åtgärder måste därför vidtagas för att möjliggöra att polisverksamheten kan uppehållas i erforderlig omfattning. För Stockholms del har överståthållarämbetet i skrivelse den 14 juni 1947 påkallat vidtagandet av sådana åtgärder.

I överståthållarämbetets skrivelse har berörts ett spörsmål som i förevarande sammanhang har ett betydande intresse. Ämbetet har anfört, att det syntes kunna ifrågasättas huruvida i en situation sådan som den varom här är fråga polismännen ägde rätt att vinna entledigande från sina befattningar. Skyldighet skulle alltså kunna tänkas föreligga för dem att kvarbliva i tjänst till dess entledigande vederbörligen beviljades. Emellertid har ämbetet själv funnit denna fråga så tveksam, att det syntes ämbetet försiktigast att räkna med att verkställda uppsägningar även komma att medföra,

att vederbörande polismän nedlägga arbetet, därest icke särskilda åtgärder vidtagas för att förhindra detta.

Den tveksamhet, varåt överståthållarämbetet har givit uttryck, delas av mig. I fråga om statens befattningshavare torde den allmänna meningen vara, att en befattningshavare icke äger ovillkorlig rätt att när han så önskar bliva befriad från sin tjänst. I vart fall om ett betydande allmänt intresse sättes på spel genom hans entledigande vid av honom begärd tidpunkt, torde avsked kunna förvägras honom eller tidpunkten för hans frånträde av tjänsten framflyttas. Hur det i detta avseende förhåller sig med kommunala befattningshavare är svårare att bedöma. Vad angår polismännen tala otvivelaktigt såväl arten av deras tjänstgöring som de garantier mot godtyckligt skiljande från tjänsten, som i fråga om ordinarie och med dem jämställda befattningshavare tillerkänts dem, för att enahanda regler borde vara tillämpliga å dem som å statliga befattningshavare. Det är emellertid tveksamt huru härmed förhåller sig. Härtill kommer att om en polisman anses sakna rätt att erhålla begärt entledigande påföljden för att han undandragit sig att tjänstgöra i regel endast kan bli att han dömes till ansvar för tjänstefel.

Med hänsyn till det anförda finner jag det nödvändigt att införa regler, som ge garantier för att polisverksamheten kan behörigen upprätthållas om polismännen i mera betydande utsträckning komma att begära att bli entledigade från sina innehavda befattningar.

Vid övervägande av de utvägar, som stå till buds i detta hänseende, har jag stannat för att förordna, att ansvaret för polisverksamhetens upprätthållande i de polisdistrikt, som beröras av hotande uppsägningar, överflyttas på statsverket och att samtidigt tjänsteplikt införes för polispersonalen. Den vanliga tjänstepliktslagen, vars giltighetstid, om föreliggande förslag till förlängning därav bifalles av riksdagen, kommer att utlöpa den 31 december detta år, torde icke kunna tillgripas för det ändamål varom här är fråga. Tjänstepliktslagen får nämligen enligt sin lydelse användas endast vid krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden, och dess förlängning har de senaste åren motiverats uteslutande därmed, att detta vore nödvändigt för att bibehålla det under krigsåren genomförda provisoriska förststatligandet av arbetsförmedlingen i avbidan å ett definitivt sådant förststatligande. Den särskilda tjänsteplikt för polispersonal som nu ifrågasättes bör alltså enligt min mening införas genom en fristående lagstiftning, närmast av engångskaraktär. Denna lagstiftning bör, i likhet med den allmänna tjänstepliktslagen, innehålla erforderliga bestämmelser om straff för den som underlåter att fullgöra honom åliggande tjänsteplikt.

Införes en tjänsteplikt för polispersonalen av nu antytt slag synas möjligheter böra skapas att kunna ingripa även mot andra parten i den nu föreliggande tvisten eller de av denna berörda städerna och köpingarna. Enligt

gällande polislagstiftning åligger det dem att sörja för att erforderlig polispersonal finnes anställd. Denna skyldighet synes visserligen enligt min mening icke kunna sträcka sig dithän, att en organiserad kollektiv aktion från polispersonalens sida skall kunna tvinga vederbörande kommunala myndigheter att gå med på de lönekrav polispersonalen uppställer. Det synes emellertid rimligt att, därest polisverksamheten upprätthålles genom tjänstepliktig personal, polisdistrikten åläggas skyldighet att avlöna denna personal i enlighet med grunder som Kungl. Maj:t bestämmer.

I enlighet med nu angivna riktlinjer har inom socialdepartementet upprättats förslag till *lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall* och jag anhåller nu att något närmare få redogöra för innehållet i detta förslag.

Förslagens 1 § upptager förutsättningarna för att åtgärder enligt lagen skola få tillgripas. Därvid har ansetts lämpligt att anknyta till situationen i de enskilda polisdistrikten. För att ett ingripande enligt lagen skall kunna ske har i förslaget uppställts krav på att till följd av rådande eller befarad brist på polispersonal fara föreligger, att den polisverksamhet, som det åligger visst polisdistrikt att ombesörja, icke skall kunna behörigen upprätthållas. Härvid måste beaktas att, då nyrekrytering av polispersonal kan komma att stöta på vissa svårigheter, även en relativt mindre brist på polispersonal kan medföra fara för att polisverksamheten icke skall kunna behörigen upprätthållas.

Den föreslagna avfattningen av 1 § innebär, att vid bedömande av fråga huruvida fara för polisverksamhetens behöriga upprätthållande föreligger hänsyn skall tagas icke blott till den polispersonal, som erfordras för att ombesörja polisverksamheten inom distriktet, utan även till personal, som har att fullgöra polistjänstgöring utom distriktet, såsom reserv- och statspolispersonal, samt polispersonal, som i visst polisdistrikt är anställd för hela rikets behov.

Enligt förslaget skall initiativ till åtgärd enligt lagen tagas av vederbörande länsstyrelse. Beslutanderätten tillkommer emellertid Kungl. Maj:t.

I 2 § av förslaget har upptagits den grundläggande föreskriften om polisverksamhetens provisoriska förstatligande, därest i fråga om visst polisdistrikt förordnande som avses med lagen meddelas. I sådant fall skall statsverket övertaga de skyldigheter som åvila polisdistriktet i fråga om hållande av polispersonal. För att statsverket skall få möjligheter att fullgöra detta åtagande föreskrives i 3 §, att det åligger polisman, som är anställd i polisdistriktet, att för statsverkets räkning såsom tjänsteplikt bestrida egen eller annan befattning vid distriktets polisväsende. Häri inneslutes sådan tjänstgöring utom distriktet, som enligt gällande lagstiftning kan åläggas polismannen. Något undantag från tjänsteplikten har ej ansetts böra göras beträffande de i 11 § 5 mom. polislagen omnämnda högre befattningshavare inom polisväsendet, som icke äro statstjänstemän. Härigenom kommer ett

förordnande enligt 1 § att innebära ett provisoriskt förstatligande av hela polisorganisationen i visst polisdistrikt.

Tjänsteplikten innebär icke, att personalen överföres i statens tjänst, utan endast att tjänstgöringen skall fullgöras för statsverkets räkning. Personalen är fortfarande att anse såsom anställd i polisdistriktet, intill dess anställningsförhållandet upphör.

Det förutsättes emellertid, att polisman under tjänstepliktstiden skall kunna erhålla entledigande från sin befattning. Med hänsyn till nyrekryteringsssvårigheterna bör möjlighet finnas att kunna taga även sådan polisman i anspråk för fullgörande av tjänsteplikt. Detsamma synes böra gälla om befattningshavare, som helt nyligen lämnat tjänsten då förordnande om lagens tillämpning meddelas. Med hänsyn härtill har i andra stycket av förevarande paragraf upptagits bestämmelser av denna innebörd. Åläggande att fullgöra sådan tjänsteplikt skall enligt tredje stycket meddelas av länsstyrelsen. Beträffande befattningshavare, som alltjämt innehar anställning i polisdistriktet, inträder däremot tjänstepliktsskyldigheten automatiskt i och med att lagen blir tillämplig med avseende å vederbörande polisdistrikt.

4 § reglerar polisdistriktets skyldigheter, när polisverksamheten upprätthålles med tjänstepliktig polispersonal. Såsom tidigare nämnts skall Kungl. Maj:t äga bestämma avlöningsförmånerna. Det synes emellertid böra uttryckligen föreskrivas, att tjänstepliktig, som är anställd i polisdistriktet, därutöver skall av polisdistriktet äga tillgodonjuta samma förmåner, som om han fullgjort tjänstgöringen i polisdistriktets tjänst. Härmed åsyftas bl. a. att bestämmelser om pensionering, om familjeunderstöd och begravningshjälp i vissa fall samt om tjänstårsberäkning och dylikt alltjämt skola tillämpas beträffande sådan polisman.

Andra stycket av förevarande paragraf innehåller att polisdistriktet jämväl i övrigt har att svara för kostnaderna för distriktets polisväsende och ombesörja för detsamma erforderliga anordningar i enlighet med vad därom är stadgat. I enlighet härmed skall polisdistriktet ombesörja uniformering och beväpning av den personal, som med tjänsteplikt tagits i anspråk för polisdistriktets räkning, samt draga försorg om materiel, byggnader, arrest-lokal, telefon och övriga erforderliga anordningar för polisväsendet.

Polisdistriktets ekonomiska skyldigheter under tjänstepliktstiden synas icke böra göras så vidsträckta att distriktet går förlustigt det bidrag av statsmedel, som skolat utgå, därest polisverksamheten upprätthållits i sedvanlig ordning. I tredje stycket av förevarande paragraf har därför föreskrivits att vad eljest är föreskrivet om statsbidrag till distriktets kostnader för polisväsendet skall äga motsvarande tillämpning i fråga om kostnader för polisverksamhetens upprätthållande enligt denna lag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, därest särskilda beräkningsgrunder härutinnan erfordras, fastställa dylika.

5 § i förslaget innehåller de förut omtalade straffbestämmelserna.

I 6 § har upptagits en erinran att i den mån ej annat följer av vad som är stadgat i de föregående paragraferna vad i lag eller författning är föreskrivet om polisväsendet i riket skall gälla med avseende å polisverksamhet som uppehålls med stöd av denna lag. Ledningen av polisverksamheten skall alltså, under länsstyrelsens överinseende, handhavas av vederbörande polischef. Polisenämnds befattning med polisväsendet kvarstår i princip men blir självfallet starkt inskränkt under den tid polisverksamheten fullgöres med tjänstepliktig personal. Poliskollegiernas verksamhet bör däremot fortgå i vanlig ordning, då gällande regler om disciplinär bestraffning böra vara tillämpliga även å tjänstepliktig personal.

I 6 § har ytterligare intagits bemyndigande för Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga tillämpningsföreskrifter till lagen.

Den föreskrivna lagen synes böra träda i kraft omedelbart efter det den utfärdats. Med hänsyn till dess karaktär bör giltighetstiden begränsas, förslagsvis till utgången av juni månad 1948. Straff enligt lagen bör även efter det dess giltighetstid utlöpt kunna ådömas för brott mot lagen som dessförinnan blivit begånget. Föreskrift härom har upptagits i en övergångsbestämmelse.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ifrågasvarande lagförslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
M. Silfverstolpe.

¹ Denna bilaga, vilken frånsett vissa redaktionella jämkningar är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utelämnats

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 30 juni 1947.

Närvarande:

justitieråden LAWSKI,
GYLLENSWÄRD,
NISSEN,
regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 30 juni 1947 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 27 juni 1947, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av chefen för socialdepartementets rättsavdelning revisionssekreteraren L. G. Ohlsson.

Justitieråden Gyllenswärd och Nissen samt regeringsrådet Kuylenstierna lämnade förslaget utan erinran.

Justitierådet Lawski anförde:

Därest befattningshavare vid det kommunala polisväsendet i avsikt att genomdriva bättre lönevillkor uppsäga sina anställningar och i följd därav entledigas, utsätta de sig för icke oviktiga risker för det fall, att de önska fortsätta såsom polismän i polisdistrikt sedan lönekonflikten bilagts. De kunna sålunda icke erhålla full säkerhet för att återfå sina befattningar, om de återanställas måste, även om de tidigare varit anställda med ständigt förordnande, frågan om de skola erhålla sådant förordnande underkastas ny prövning och spörsmålet, i vad mån de framdeles skola kunna i pensionshänseende tillgodoräkna sig tiden mellan entledigandet och återanställandet, kan bli tvivelaktigt. Om andra återanställningsproblem kunna uppkomma, är svårt att på förhand bedöma. Därest förslaget upphöjes till lag, kan man räkna med att de befattningshavare, som av nyss omnämnd anledning entledigas, komme att tvångsvis kvarhållas i polisverksamheten genom förordnande enligt 1 §, men då sådant förordnande återkallas och normala förhållanden skola återinträda, kvarstå de berörda återanställningsfrågorna olösta och undandragna de tvistandes disposition. Till undvikande i huvudsak av de olägenheter, som måste föranledas därav, synes i lagen böra införas ett stadgande av ungefär det innehåll, att om förordnande som

i 1 § sägs återkallas, skall befattningshavare, vilken vid återkallandet fullgör tjänsteplikt enligt lagen, anses vara från det förordnandet blir tillämpligt å honom bibehållen i den befattning han då innehade eller senast innehaft, varjämte befattningshavaren, så framt ej annat i laga ordning bestämts, efter återkallandet skall utan hinder av vad däremot stridande må vara stadgat åtnjuta de förmåner, som vid återkallandet utgingo för befattningen. Eventuellt kan 1 § avfattas så, att förordnande att det här förordade stadgandet skall äga tillämpning må, men ej behöver utfärdas, då förordnande, som i 1 § sägs, meddelats i fråga om 2—6 §§ i förslaget.

I övrigt lämnar jag förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Åke Mossler.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 juni
1947.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet Mossberg lagrådets denna dag avgivna utlåtande över det till lagrådet den 27 juni 1947 remitterade förslaget till *lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall*.

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden följande.

Det remitterade förslaget har lämnats utan erinran av tre av lagrådets ledamöter. En av lagrådets ledamöter har för sin del ansett, att den föreslagna lagstiftningen borde kompletteras med föreskrifter, avsedda att vid återkallande av förordnande enligt 1 § i den föreslagna lagen underlätta återgången till normala förhållanden. Jag är väl medveten om att vissa svårigheter i detta hänseende kunna komma att uppstå men har icke ansett dessa vara av den betydelse, att anledning finnes att avvika från det av mig framlagda förslaget till lösning av det föreliggande lagstiftningsproblemet.

Föredraganden hemställer härefter, att ifrågavarande lagförslag måtte — efter vissa redaktionella jämkningar — jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Sigurdson.
